

Szakmai beszámoló „Az utolsó töltenyig” című vándorkiállításról

„Az utolsó töltenyig” című vándorkiállítás a második világháború befejezésének 70. évfordulójára rendezett tárlat, mely a muzeológia eszközeivel állít méltó emléket a hősöknek és az áldozatoknak.

A kiállítás középpontjában az I. honvéd lovas- illetve (1944. október 2-től) huszárhadosztály lengyelországi, Duna-Tisza közti, végül pedig 1945 telén a Vértesben vívott harca áll. A magyar csapatok a Vértes-hegységben elkeseredett küzdelem árán próbálták feltartóztatni a sokszoros túlerőben lévő oroszokat. A hadműveleteket a méteres hó és a dermesztő hideg is nehezítette. A hevenyészett lövészárkokban, bunkerekben, rekedt embertömeg hónapokig, az utolsó emberig és töltenyig kitartott.

A Nemzeti Kulturális Alap engedélye alapján, a kiállítást már – a megvalósítási időszak előtt – 2015. május 16-án megnyitottuk a felcsúti Faluház nagytermében. E kiállítás megnyitója dr. Simicska István sportért és ifjúságért felelős államtitkár volt. A szakmai bemutatást Dr. Szakály Sándor, a Veritas Történelemkutató Intézet-, illetve dr. Bene János a nyíregyházi Jósa András Múzeum igazgatója vállalta.

A kiállítás 2016. február 26. – április 17-ig állt a Kuny Domokos Múzeumban. Innen Szentendrére, a Magyar Honvédség Altiszti Akadémiájára került: 2016. május 8. – 2016. május 25-ig. Szentendréről a Balmazújvárosi Ifjúsági Házba szállítottuk a teljes anyagot, ahol 2015. május 29-én nyílt meg a kiállítás, és az előzetes tervek szerint július 31-én zárt volna. A nagy érdeklődésre való tekintettel a kiállítás látogathatóságát augusztus 14-ig meghosszabbítottuk. Terveink szerint – az ősz elejétől – Miskolcra kerül a kiállítás.

Pályázatunknak megfelelően tehát „Az utolsó töltenyig” valóban vándorkiállítás. A helyszín kiválasztása sem esetleges volt (a pályázati tervben még csak 3 helyszín szerepelt), hanem a témának megfelelően, a Dunántúlról, mintegy fordított sorrendben, a Vértesben elpusztult huszárokat eredeti alakulatukhoz, szülőföldjükre „vezetjük vissza”.

Ez az „útirány” már a forgatókönyv készítésénél is adott volt, hiszen a kiállítás egy olyan ritka együttműködés alapján valósult meg, amelynek keretében három múzeum, és egy civil szervezet szakmai együttműködéséhez, a Vértes Erdő Zrt. és a Magyar Honvédség logisztikai támogatást nyújtott. A pályázatban szereplő célkitűzést, mely szerint: „Földrajzi szempontból természetesen országos érdeklődést szeretnénk kiváltani, de különösen a Vértes-hegység településeinek lakossága és a huszárhadosztály összetételére alapozva (90 százalékuk alföldi volt) az alföldi látogatókra is számítunk”- úgy érzem, maradéktalanul teljesítettük.

Már a kiállítás tervezése során kialakult egy olyan szakmai kör, amely biztosította a kiállítás vándoroltatásának lehetőségét. A tárlat dokumentációs- és fotó háttérét a nyíregyházi Jósa András Múzeum (Dr. Bene János), míg a forgatókönyv megírását a kecskeméti Katona József Múzeum (Dr. Végh Katalin) vállalta magára. Mindkét helyszín fontos szerepet játszott a hadosztály történetében. A pályázó Kuny Domokos Múzeum földrajzi elhelyezkedése és gyűjtő területe okán adott helyet, ill. indította útjára a Vértesben az utolsó töltenyig harcoló huszárok emlékkiállítását.

A kiállítás megvalósításában mindvégig nagy szerepet vállalt a térség két „intézménye”: a Vértes Erdő Zrt. az installációhoz szükséges anyagot, míg a HM 25. Klapka György Lövészdandár a logisztikában, és a szállításban nyújtott segítséget. Mindkét intézmény

jellegénél fogva is a segítségükön is túlmutató szerepet vállalt a kiállítás céljainak megvalósításában. Terveink szerint a kiállítás végső pontja a Vértes Erdő Zrt. által kijelölt erdészeti kezelésben lévő objektum lesz, ahol az anyag állandó kiállításként kap otthont, kiegészítve a már készülő II. világháborús erdei „túraútvonalat”. A Klapka György Lövészdandárral kialakított kapcsolat eredményeképpen a vándorkiállítást a HM katonái, azok családtagjai bármely helyszínen ingyenesen látogathatják. Éppen ezen együttműködés révén került a kiállítás az altiszti akadémiára.

Legfontosabb együttműködő partnerünk, a Had – és Kultúrtörténeti Egyesület nemcsak a kiállítás rendkívül ritka – közgyűjteményekben gyakorlatilag hozzáférhetetlen – tárgyi anyagát biztosította, hanem a tervezett múzeumpedagógiai programok döntő többségét is nagy hozzáértéssel valósította meg. Az egyesület magára vállalta a kiállítás propagandáját is, az általuk működtetett e célra létrehozott facebook oldalon nemcsak a kiállítás teljes története követhető nyomon, hanem az oldal a látogatók véleményét „kívánságait” is rögzíti. Éppen e médium segítségével lehetett áthidalni számos olyan szervezési problémát, mely a vándorkiállítások egyik velejárója.

Jól alakult a kiállítás látogatóinak száma is. A felcsúti megnyitót 170-en tisztelték meg jelenlétükkel, s a kiállítást több, mint 1000-en tekintették meg. A Kuny Domokos Múzeumban a 2721 fizető látogatón túl 780 (többségükben középiskolai korosztályból kikerülő) fő vett részt a szervezett szakmai tárlatvezetéseken, múzeumpedagógiai foglalkozásokon. Nagy sikere volt a kiállítás április 17-i rendhagyó zárásának is, ahol 110 érdeklődő aktív közreműködésével bontottuk le a kiállítást. A szentendrei altiszti akadémián a kiállítás megnyitása egybe esett az avatással és az azt követő ünnepélyes állománygyűléssel, így a kiállítást az akadémia minden hallgatója, oktatója és alkalmazottja is megtekintette. A balmazújvárosi állomás sikerére jellemző, hogy 12 nap alatt több, mint 1000-en látogatták meg a kiállítást, ami a város kulturális életében kiemelkedő szám. Éppen a nagy érdeklődésre való tekintettel kellett a kiállítás idejét a tervezetthez képest két héttel meghosszabbítani.

A látogatószámoknál is többet mond talán az a kapcsolat rendszer, amely éppen a kiállítás kapcsán jött létre, ill. erősödött meg. Számos Tata környéki településről az iskolák szervezeten – speciális történelem óra keretében – tekintették meg a kiállítást. Többször visszatérő csoportként köszönthettük a nyugdíjas katonákat, csakúgy, mint a különböző honvéd hagyományörző egyesületek tagjait. A harcok által érintett települések idős lakói sokszor a kiállítás alapján tárták fel – hetven év múltán – a fiatalabb generációk előtt emlékeiket.

A visszajelzések alapján elkezdtük a kiállítás katalógusszerű feldolgozását, melyet reményeink szerint az anyag végleges elhelyezésével egy időben az érdeklődők rendelkezésére bocsáthatunk.

Perger Gyula
múzeum igazgató